

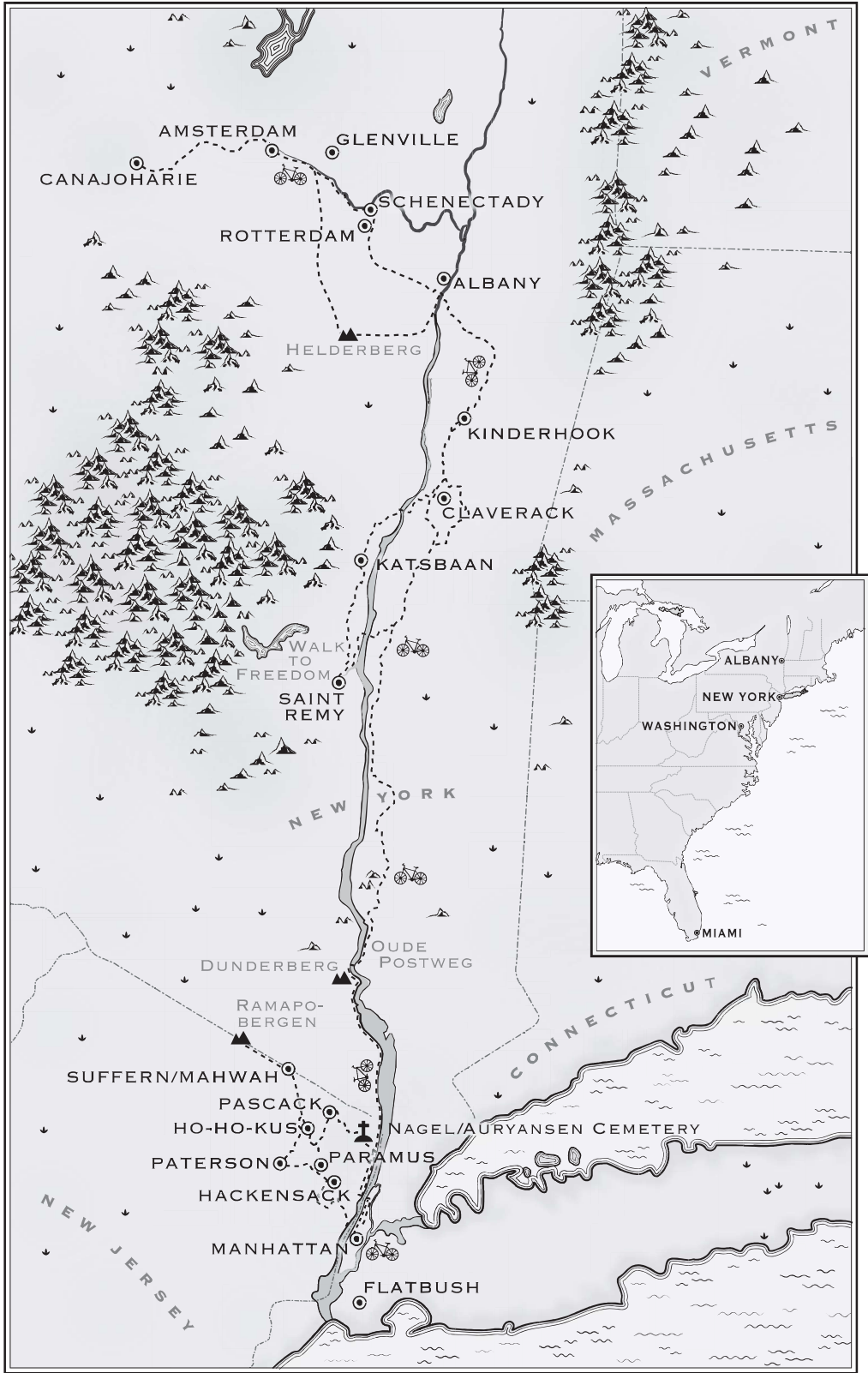
Philip Dröge

De Tawl

Hoe de Nederlandse taal
(bijna) Amerika veroverde

Spectrum

Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv

Proloog

Ergens tussen Fairview en Clifton

*'They called it paradise, I don't know why
You call some place paradise, kiss it goodbye'*

The Eagles, 'The Last Resort'

Het liedje van de jarenzeventigband The Eagles spookt door mijn hoofd, terwijl ik over een vierbaans doorgaande weg fiets tussen de steden Fairfield en Clifton in de Amerikaanse staat New Jersey. Om mij heen spoeden mensen zich in middenklassenauto's van en naar werk, kinderopvang en supermarkt.

Niet dat mijn exacte locatie iets uitmaakt qua uitzicht en sfeer; ik had ook tussen New Milford en Maywood kunnen peddelen. Of van Plainfield naar Westfield. In deze mateloze anonimiteit van voorsteden van New York gaat de ene agglomeratie naadloos over in de andere. Alles lijkt ook op elkaar.

De huizen in dit deel van New Jersey zijn niet lelijk en ook niet mooi, wel allemaal eender: houtlook gevel, Amerikaanse vlag en betegelde tuin met parkeerruimte voor twee auto's. Altijd wordt het zicht op de huizen verstoord door dikke verzamelingen kabels voor stroom, televisie en telefoon, gespannen tussen houten palen. Op die verticale prikborden brengen mensen met nietpistolen

mededelingen over verloren katten en plaatselijke vlooiemarkten aan.

Het is moeilijk voor te stellen, maar ik ben in dit playmobillandschap op zoek naar sporen van de Nederlandse taal. Fairfield heette bijvoorbeeld ooit Gansegat; Clifton was het privébezit van een landmeter uit Utrecht.

Daar is niets meer van te zien. Het is een schering en inslag van wegen en snelwegen. Met rond opritten en kruispunten een monocultuur van vooral beige semihoogbouw; appartementen die lijken op kantoren en kantoren die lijken op pakhuizen. Zelfs het gazon komt hier uit de fabriek, grote bedrijfsparken omringen zich met een soort veel te perfect IKEA-gras met allemaal exact even lange sprietjes. Je koopt het zo te zien per strekkende meter en het spul is waarschijnlijk na één seizoen dood. Het lijkt alleen groen.

Zo was het niet altijd. New Jersey is de *Garden State*, zo staat ironisch genoeg te lezen op de nummerborden van de vele auto's die me inhalen. Het is een bijnaam die dateert uit 1876, toen delen van dit gebied nog uit natuur en boerenland bestonden en de bevolkingsdruk laag was. Waar ik nu fiets, lag een agrarisch paradijs vol heuvels, valleien, velden, boerderijen en klein geluk. *Punkin dusters* heetten de mensen hier: zij die zo trots waren op hun pompoenen dat ze die met een doekje ontdeden van vuil.

Dichter William Carlos Williams beschrijft in 1946 de razendsnel verdwijnende Hof van Eden van zijn jeugd, exact deze streek waar ik nu fiets. 'In de heuvels, waar de bruine forel glibbert tussen de stenen net onder het wateroppervlak [...] waar bosbomen, de muskaatpompoen en de iep, de witte eik, de kastanje en de beuk, de berken, de tupelo, de amberboom, de wilde kers en de hackleberry [...] fluwelen velden omringen.'

Aan die velden woonden vaak hechte families. Waar ik nu fiets

voor een belangrijk deel van Nederlandse oorsprong; vroom en tevreden op een ingetogen manier. Het waren nazaten van de allereerste Europese kolonisten. Ze bewerkten de rijke grond, streelden hun pompoenen en hadden geen grote aspiraties, behalve dat alles vooral bleef zoals het was.

Sommige mensen in deze regio spraken in de kindertijd van Williams zelfs nog een Amerikaanse versie van het Nederlands, dat door de eeuwen heen van generatie op generatie was doorgegeven.

De Tawl, zo noemden ze hun taal, want de uitspraak van het Nederlands ging in de Nieuwe Wereld op de pijnbank. Het woord ‘Tawl’ zelf heeft een typisch Neder-Amerikaanse uitspraak, de breedmondige *a* van het Nederlandse woord ‘taal’ evolueert op Amerikaanse bodem in een veel rondere tweeklank.

Ze hadden weinig contact met de Engelstaligen die slechts een paar kilometer verderop in Manhattan van porseleinen borden aten. Waarom zouden ze ook?

Noem een plek het paradijs en je kunt dag zeggen met je handje. De Eagles wisten het al.

De forellen, wilde kersen en hackleberry’s van Williams zijn verdwenen. Pompoenen liggen alleen nog bij de groenteboer. In dit overloopbekken van de grote stad is verscheidenheid vooral te vinden in het aantal smaken ijs dat je bij je fastfoodboer kunt krijgen – pindakaas en jam, werkelijk? – en zeker niet in de berm.

Het arcadische New Jersey was vanaf het begin gedoemd, zo dicht bij de miljoenenstad New York. Eind negentiende eeuw ontdekten de stadsbewoners het groenere gras aan de andere kant van de Hudson en begonnen dat te vertrappen.

Tussen 1890 en 1895 steeg de bevolking van Bergen County, het deel van New Jersey dat recht tegenover Manhattan ligt, met maar

liefst 38,5 procent. Veelal gingen de nieuwe bewoners via pas aangelegde spoorlijnen, bruggen en pontveren forenzen naar de bedrijvigheid in de stad.

Het was nog maar het begin.

De volkstelling van 1900 was de laatste waarin de bevolking van Bergen – volgens sommigen genoemd naar het stadje in Noord-Holland – in meerderheid aangaf boer te zijn; daarna werd slapen de belangrijkste economische activiteit van de gemeente. Het hele aanzien van de staat veranderde in razend tempo: van bouwland naar excessieve bebouwing.

De forenzen exporteerden de stad naar het platteland. ‘Deze nieuwkomers willen alles modern hebben, en voor zover de omgeving het toelaat, creëren ze in hun huizen in de voorsteden het comfort en gemak dat essentieel is voor stadswoningen,’ klaagde een regionale krant in 1893 over de verstedelijking en het ruimtebeslag van de nieuwe bewoners. De ecologie holde achteruit, bossen verdwenen richting de zagerij.

Al dat ompspitten en exploiteren van deze rijke gronden leidde tot het uitsterven van de Tawl.

Dit is het verhaal van die opmerkelijk oude en taaie variant van het Nederlands.

Het is zowel geschiedenis als een waarschuwing voor het moderne Nederlands, dat ook steeds meer onder druk staat van het Engels.